

PER REPENSAR AIXÒ DE "CONEIXEMENT I ALLIBERAMENT"

OTTO MADURO

EUA - Veneçuela
omaduro1o@netscape.net

Moltes persones i comunitats somniem amb un futur sense fam, sense atur, amb habitatge, salut, vacances... Un futur alliberat de la majoria dels dolors, injustícies, divisions, pors, abandonaments i egoismes que infesten de manera creixent el nostre món. Però, com arribar a un futur així? Com construir-lo junts/es? La veritat, no és pas cosa fàcil.

Deixeu-me suggerir aquí que una de les diverses raons per les quals no és fàcil construir aquests camins d'alliberament somniats per tanta gent és per la manera com habitualment *coneixem* la nostra realitat.

Ben sovint pensem que per millorar la vida n'hi ha prou amb posar-nos d'acord sobre quins són els problemes més urgents i les solucions més realistes i com llavors ens dividirem les tasques... i som-hi! Desafortunadament, aquesta manera de pensar "funciona" (i això només a vegades) sobretot si tota la realitat va en una trajectòria que ens resulta força acceptable, i el que fem és "aprofitar" aquesta direcció de la nostra realitat per beneficiar-nos d'alguns dels seus aspectes. Dit d'altra manera, aquesta forma de pensar els canvis "funciona" sobretot si nedem *amb la corrent*, no *en contra seva*.

Però quan la realitat es mou en un sentit predominantment destructiu i excoent –com és el cas de les majories que pateixen avui en carn pròpia les injustícies dels sistemes socials predominants–, aleshores les coses són molt més embolicades.

Conèixer la realitat per transformar-la, quan aquesta realitat està orientada per valors, interessos i pressions contraris als canvis que desitgem i busquem, és una tasca ben difícil i complicada. És exactament *nedar contra corrent*.

Hi ha un aspecte molt important d'aquest *nedar contra corrent*: les maneres com normalment coneixem i ens relacionem amb la nostra realitat són maneres molades, condicionades, influïdes per la *mateixa realitat que diguem que volem canviar*. O, dit d'altra manera: la forma com coneixem les realitats que volem canviar són maneres de conèixer produïdes per aquesta mateixa realitat, *calcades d'aquesta mateixa realitat*; són maneres de conèixer que serveixen, sobretot, per confirmar i enfortir (no pas per canviar) la realitat predominant. Més

greu, encara: les maneres com normalment coneixem les realitats que volem canviar *no serveixen* per canviar-les. Pel que serveixen és per refermar i defensar la realitat dominant. Encara pitjor: és impossible canviar el món si insistim en conèixer-lo amb les formes normals i "naturals" de conèixer.

Conclusió provisional: per poder canviar el món en el qual vivim hem d'anar transformant, al mateix temps (no pas després), la nostra manera de veure la realitat, de conèixer-la, de relacionar-nos-hi. I per aconseguir-ho, és necessari un esforç dur i continuat de *nedar contra la corrent*: d'anar-nos ajudant mútuament a *descobrir* com coneixem i ens relacionem amb la realitat; com aquestes maneres "normals" de conèixer i relacionar-nos amb la realitat surten de la mateixa realitat que volem canviar i ajuden a reforçar-la... ; i el més feixuc: com anar des-entolupant llavors noves (o velles i oblidades) formes de conèixer que sí contribueixin a anar gestant, des d'ara, poc a poc, des de la vida quotidiana de molta gent senzilla, aquella vida decent que somniem per tothom.

Hi ha un vell refrany que diu "el camí de l'infern està empedrat de bones intencions". Sense adonar-nos-en, i també sense voler-nos-en adonar, ben fàcilment podem acabar fent mal als demés amb totes les bones intencions de fer-los-hi bé.

Apallissem una filla per fer-la creure i ens estranyem que el govern ordeni a la policia que torturi els que la desobeeixen. Fem acudits d'un veí homosexual i després volem que se'ns respecti quan pensem de forma diferent als poderosos o a la majoria. Parlem molt d'igualtat i ens sembla ben normal que siguin principalment dones les que cuinin, serveixin, netegin i canviïn bolquers. Critiquem les jerarquies antidemocràtiques de la política i acceptem les de casa i les de l'Església. Protestem contra la violència i la injustícia dels governs que no ens agraden i guardem un silenci complaent davant dels abusos i l'acumulació de poder en mans d'un governant amb el qual simpatitzem, un partit al qual pertanyem, una amiga sindicalista o el cosí que pica la seva companya. Que potser no hem viscut contradiccions semblants? Sense voler-ho, sense saber-ho i *sense voler-ho saber*, però, de fet, "destruint amb els peus allò que construïm amb les mans".

Totes i tots voldríem ser part de processos d'alliberament molt clars, lineals, sense ambigüitats ni conflictes, ni retrocessos ni víctimes. Perdoneu-me per proposar una perspectiva pessimista: aquests processos no existeixen. No han existit mai. No existiran mai. Els processos d'alliberament que existeixen, que han existit i que existiran són processos humans. I per això, són complexos, ambigus, plens de contradiccions, conflictes i retrocessos. Són dinàmiques fràgils i fal·libles.

O, per expressar-ho d'una altra manera, els processos d'alliberament no són pas únicament processos alliberadors. També contenen i generen moltes dinàmiques que no són gens alliberadores. Dinàmiques abusives, divisionistes, jeràrquiques, de privilegi, etc. Dinàmiques masclistes, autoritàries, antidemocràtiques. I els processos d'alliberament és estrany que s'hi mantinguin, com a processos d'alliberament, més enllà d'una generació, si de cas: imperceptiblement, poc a poc, un nombre creixent de líders es va oblidant dels objectius originals i els va fent servir cada vegada més com a pures justificacions dels seus propis interessos; els que ho veuen i ho denuncien són criticats, marginats, expulsats (o encara pitjor: perseguits, empresonats, exiliats, torturats o desapareguts); i molts mitjans originalment repugnants (com ara l'ús de les armes) deixen de ser mitjans per convertir-se ells mateixos en finalitats, en ídols. Que no és aquesta la història de moltes religions, revolucions i organitzacions caritatives?

Suposem per un moment que, en realitat, desafortunadament, qualsevol procés d'alliberament hagi de ser ambigu, complicat, ple de conflictes, incoherències, retrocessos i víctimes.

Gairebé segur que la manera predominant de conèixer la societat llavors ens durà a la conclusió ¿per què ens hem d'embarcar, doncs, en processos d'alliberament?! És millor que mirem de treure profit del sistema o busquem la salvació individual a la vida que hi ha després de la mort.

Aquesta és la manera que més li convé al sistema social injust i destructiu que estem vivint avui. Una manera de conèixer que desconeix, que deixar el món tal com està és una opció encara més plena de víctimes, ambigüitats, conflictes, incoherències i retrocessos.

Però hi ha altres maneres possibles de conèixer la realitat i de relacionar-nos-hi. Per exemple, reconèixer humilment, sincerament, que és molt més el que desconeixem que el que coneixem. Reconèixer que qualsevol coneixement de la realitat és sempre incomplet, provisional, interessat, creatiu i polèmic. Que qualsevol coneixement potser podria i hauria de –per ser autèn-

ticament alliberador, veritablement atent a qualsevol persona, comunitat, cultura, clam i somni- mantenir-se obert al canvi, a ser qüestionat i criticat, a ser enriquit i transformat, a morir fins i tot, per servir com a fèrtil adob per a una nova vida, noves intuïcions, idees, opinions, suggeriments, valors i dinàmiques humanes. Que cap manera de conèixer s'hauria de tornar rígida, sectària, exclouent, única, ni prepotent –si és que de veritat vol estar al servei de processos profunds, autocrítics, democràtics i no-violents, per un alliberament creixent de la raça humana; no pas a favor de noves jerarquies, privilegis, opressions i exclusions.

¿Què us semblaria una mena de “canvi en el canvi”: desenvolupar dinàmiques col·lectives continuades de revisió humil i crítica fraterna de les moltes maneres opressives amb les quals coneixem la realitat i ens hi relacionem? Potser seria interessant desenvolupar una actitud espiritual, tant individual com comunitària, de recerca constant i corregir diàriament les moltes maneres amb les quals el sistema d'opressió (capitalista, classista, masclista, heterosexista, racista) se'ns va filtrant sense adonar-nos-en fins i tot als petits gustos, els grans amors, els temors més profunds, les repugnàncies diàries i les ambicions secretes. Possiblement en surtin bons exemples de maneres realment alliberadores, vivificadores, humanitzants, de conèixer la realitat per canviar-la mentre s'està canviant. Maneres de conèixer i relacionar-nos amb la realitat que, ells mateixos, representin i realitzin ara i aquí –en petit format- el somni d'un món en el qual la cooperació, la solidaritat, l'ajuda mútua desinteressada, el respecte a la diversitat, la humilitat, l'alegria i la tendresa li guanyin la partida, poc a poc (des de la casa, el barri, l'escola, l'oficina i l'església), a l'abús, l'arrogància, la violència, l'explotació i la indiferència.

Per descomptat: de ben segur que alguna cosa o tot el que s'ha suggerit aquí està equivocacat. Però, ¿que potser no és del debat constant d'on en poden sortir millors maneres de conèixer humanament? Si aquestes provocacions per repensar les relacions entre coneixement i alliberament contribueixen a aquest debat, potser llavors haurà valgut la pena. Si no, millor que les tirem a la paperera!

Nota: l'autor ha publicat Mapas para la fiesta, on desenvolupa aquestes idees de manera extensa i detallada (Centro Nueva Tierra, Argentina; Centro Gumilla, Venezuela; CINEP, Colòmbia; AETH, EUA; en portuguès Vozes, Brasil).

